

นวัตกรรมการจัดการเรียนการสอนสังคมศึกษาในยุคดิจิทัล:
การปรับตัวเพื่อสร้างพลเมืองที่มีศักยภาพ

Innovations in Teaching Social Studies in Digital Era: Adaptation for
Developing Competent Citizens

พระสมพงษ์ ญญธิโก (เผ่าเงา)¹, พระครูใบฎีกาธน ธนawatthano (เนียมวงศ์)^{2*}, ปุณณพ ชตชื่น³
Phrasompong Natthiko (Thaongao)¹, Phrakhrubaidika Thanoo Thanawatthano (Niamwong)²,
Punnaphop Chomchuen³

วิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย¹,
วิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย²,
วิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย³

Buddhachinaraj Buddhist College, Mahachulalongkornrajavidyalaya University¹,
Buddhachinaraj Buddhist College, Mahachulalongkornrajavidyalaya University²
Buddhachinaraj Buddhist College, Mahachulalongkornrajavidyalaya University³

*Corresponding Author Email: thanooo1144@gmail.com

(Received: Feb 24, 2026; Revised: May 7, 2026; Accepted: May 11, 2026)

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและนำเสนอแนวทางนวัตกรรมการจัดการเรียนการสอนสังคมศึกษาในยุคดิจิทัลโดยมุ่งวิเคราะห์รูปแบบการเรียนรู้และเครื่องมือดิจิทัลที่สามารถพัฒนาทักษะสำคัญในศตวรรษที่ 21 และปลูกฝังความเป็นพลเมืองดิจิทัลที่มีวิจรรย์ญาณและความรับผิดชอบต่อสังคม ประชาธิปไตยใช้วิธีการศึกษาจากการวิเคราะห์เอกสารและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้ในยุคดิจิทัล ทฤษฎีการสร้างความรู้แนวคิดพลเมืองดิจิทัล และกรอบการบูรณาการเทคโนโลยี เพื่อสังเคราะห์เป็นกรอบแนวคิดในบริบทร่วมสมัยจากการศึกษา พบว่า เทคโนโลยีดิจิทัลส่งผลกระทบต่อจัดการเรียนการสอนสังคมศึกษาอย่างรอบด้านทั้งโอกาสและความท้าทายโดยนวัตกรรมการเรียนรู้ เช่น การสืบสอบด้วยข้อมูลดิจิทัล การใช้เกมจำลอง การเรียนรู้ผ่านโครงการ และแพลตฟอร์มออนไลน์รวมถึงการประเมินผลแบบดิจิทัล มีบทบาทสำคัญในการยกระดับการมีส่วนร่วมและเชื่อมโยงเนื้อหาเกี่ยวกับบริบทสังคมช่วยพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ การสื่อสาร และการแก้ปัญหาเชิงซับซ้อนของผู้เรียน อย่างไรก็ตาม ความสำเร็จนั้นขึ้นอยู่กับสมรรถนะของครู การเลือกใช้เทคโนโลยีให้สอดคล้องกับเป้าหมาย และการลดความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงทรัพยากรการบูรณาการเทคโนโลยีอย่างมีความหมายจึงเป็นการปรับกระบวนการทัศน์เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เป็นพลเมืองดิจิทัลที่รับผิดชอบต่อซึ่งจำเป็นต้องได้รับการสนับสนุนเชิงนโยบายและการพัฒนาวิชาชีพครูอย่างต่อเนื่อง

คำสำคัญ : นวัตกรรมการสอน; สังคมศึกษา; การศึกษายุคดิจิทัล; พลเมืองดิจิทัล; การบูรณาการเทคโนโลยี

Abstract

This study aims to investigate and propose guidelines for innovations in teaching social studies in the digital era. It focuses on teaching models and effective digital tools to develop learners' learning processes, enhance vital 21st century skills, and cultivate active, critical, and responsible digital citizenship in democratic society. Using documentary research approach, the documents and literature on digital learning, constructivism, digital citizenship, and educational technology integration frameworks were analyzed to synthesize the academic conceptual framework for social studies instruction in the contemporary context. The findings indicated that digital technology transformations have impacted social studies instruction in various aspects: opportunities and challenges. Learning innovations, such as digital-based inquiry, games and simulations, project-based learning, online collaborative platforms, and digital assessment, play a significant role in enhancing learner engagement and connecting learning content with contemporary social contexts. These innovations enhance learners' critical thinking, communication, and complex problem-solving skills. However, the success of social studies instruction in the digital age still depends on teachers' readiness and digital competency. Therefore, technology selection must align with learning objectives while addressing disparities in resource access. The meaningful integration is not only the adoption of new tools but also a pedagogical paradigm shift aimed at developing critical and socially responsible digital citizens. To achieve this, sustained policy support and continuous professional development are essential.

Keywords: Teaching Innovations; Social Studies; Digital-Age Education; Digital Citizens; Technology Integration

บทนำ

บริบทของสังคมดิจิทัลในศตวรรษที่ 21 มีลักษณะสำคัญคือการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร ซึ่งส่งผลโดยตรงต่อวิถีชีวิต ความคิด และรูปแบบการเรียนรู้ของมนุษย์ ระบบดิจิทัลได้เข้ามามีบทบาทในทุกมิติของสังคม ตั้งแต่การสื่อสาร การทำงาน ไปจนถึงการแสวงหาความรู้ ทำให้กระบวนการเรียนรู้ไม่ได้จำกัดอยู่เพียงในห้องเรียนหรือสถานศึกษาอีกต่อไป หากแต่ขยายไปสู่พื้นที่ออนไลน์และแพลตฟอร์มดิจิทัลอย่างกว้างขวาง (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2561 : 1-4) การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวส่งผลให้บทบาทของการศึกษาเปลี่ยนจากการถ่ายทอดความรู้แบบทางเดียว ไปสู่

การส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ด้วยตนเอง การคิดวิเคราะห์ และการใช้เทคโนโลยีอย่างมีวิจารณญาณ ผู้เรียนสามารถเข้าถึงแหล่งข้อมูลจำนวนมากได้อย่างรวดเร็ว แต่ในขณะเดียวกันก็ต้องเผชิญกับปัญหาข้อมูลล้นเกิน ความไม่น่าเชื่อถือของข้อมูล และการขาดทักษะในการกลั่นกรองสารสนเทศ (ไพฑูรย์ สินลารัตน์, 2560: 79-84) นอกจากนี้ สังคมดิจิทัลยังส่งผลต่อความสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนและผู้เรียน โดยลดช่องว่างด้านเวลาและสถานที่ แต่ก็อาจทำให้ความสัมพันธ์เชิงมนุษย์สัมพันธ์และการเรียนรู้เชิงคุณค่าทางจริยธรรมลดลง หากขาดการออกแบบกระบวนการเรียนการสอนที่เหมาะสม ระบบการศึกษาจึงจำเป็นต้องปรับตัวทั้งในด้านหลักสูตร วิธีการสอน และบทบาทของครู จากผู้ถ่ายทอดความรู้ไปสู่ผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ (วิจารณ์ พานิช, 2563: 23-26) ในอีกด้านหนึ่ง การเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของสังคมดิจิทัลยังก่อให้เกิดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา โดยเฉพาะผู้เรียนที่ขาดโอกาสในการเข้าถึงเทคโนโลยีหรือทักษะดิจิทัลที่จำเป็น ส่งผลให้การจัดการศึกษาต้องคำนึงถึงความเสมอภาคและการพัฒนาศักยภาพผู้เรียนอย่างรอบด้านทั้งด้านความรู้ ทักษะ และคุณธรรม เพื่อให้สามารถดำรงชีวิตและเรียนรู้ได้อย่างมีความหมายในสังคมดิจิทัลที่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา

ความท้าทายของสาระสังคมศึกษาในศตวรรษที่ 21 ต้องเผชิญกับความท้าทายสำคัญจากการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของบริบททางสังคม เศรษฐกิจ การเมือง และเทคโนโลยี ซึ่งส่งผลต่อรูปแบบความคิด ค่านิยม และพฤติกรรมของผู้เรียนอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ความซับซ้อนของสังคมร่วมสมัยทำให้การเรียนการสอนสังคมศึกษามีอาจจำกัดอยู่เพียงการถ่ายทอดเนื้อหาความรู้เชิงข้อเท็จจริงหรือการท่องจำข้อมูลทางประวัติศาสตร์และหน้าที่พลเมือง หากแต่ต้องมุ่งเน้นการพัฒนาทักษะทางปัญญาและคุณลักษณะของพลเมืองที่สอดคล้องกับโลกยุคใหม่ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2562: 34-35) ประการสำคัญ สังคมศึกษาในยุคดิจิทัลจำเป็นต้องเสริมสร้างทักษะการคิดวิเคราะห์และการใช้เหตุผลอย่างเป็นระบบ เพื่อให้ผู้เรียนสามารถทำความเข้าใจปรากฏการณ์ทางสังคมที่มีความหลากหลายและซับซ้อน รวมทั้งสามารถเชื่อมโยงเหตุและผลของเหตุการณ์ต่าง ๆ ได้อย่างรอบด้าน ทักษะดังกล่าวมีความจำเป็นอย่างยิ่งท่ามกลางกระแสข้อมูลข่าวสารจำนวนมาก ซึ่งบางส่วนอาจบิดเบือนหรือมีอคติแฝงอยู่ นอกจากนี้ การพัฒนาวิจารณญาณทางสังคมถือเป็นหัวใจสำคัญของสาระสังคมศึกษาในศตวรรษที่ 21 ผู้เรียนต้องได้รับการฝึกให้สามารถกลั่นกรองข้อมูลแยกแยะข้อเท็จจริงออกจากความคิดเห็น และประเมินความน่าเชื่อถือของแหล่งข้อมูลอย่างมีเหตุผล ทั้งนี้ เพื่อป้องกันการตกเป็นเหยื่อของข่าวปลอม การชักจูงทางอุดมการณ์ หรือการใช้สื่ออย่างขาดความรับผิดชอบ ในขณะเดียวกัน สังคมศึกษายังมีบทบาทสำคัญในการปลูกฝังความเป็นพลเมืองที่รับผิดชอบต่อสังคมและส่วนรวม ผู้เรียนควรตระหนักถึงสิทธิและหน้าที่ของตนเอง เคารพความแตกต่างทางความคิด วัฒนธรรม และความเชื่อ พร้อมทั้งมีจิตสำนึกในการมีส่วนร่วมทางสังคมอย่างสร้างสรรค์ (สุรศักดิ์ ปาเฮ, 2562 : 56-58) การเรียนรู้ในมิติของพลเมืองจึงมิได้จำกัดอยู่ที่ความรู้ทางกฎหมายหรือการเมืองเท่านั้น หากแต่รวมถึงคุณธรรม จริยธรรม และความรับผิดชอบต่อผลกระทบของการกระทำของตน ดังนั้น ความท้าทายของสาระสังคมศึกษาในศตวรรษที่ 21 จึงอยู่ที่การออกแบบการเรียนการสอนที่สามารถบูรณาการความรู้ ทักษะ และคุณค่าทางสังคมเข้าด้วยกันอย่างสมดุล เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เป็นบุคคลที่มีความคิดรอบคอบ มีวิจารณญาณ และสามารถ

ดำรงตนเป็นพลเมืองที่มีคุณภาพในสังคมประชาธิปไตยและสังคมโลกที่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2564: 89-91)

ช่องว่างการจัดการเรียนการสอนสังคมศึกษาแบบดั้งเดิมมักเน้นการถ่ายทอดความรู้เชิงเนื้อหา การบอกเล่าเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ และการอธิบายแนวคิดทางสังคมในลักษณะเป็นนามธรรม โดยมีครูเป็นศูนย์กลางของกระบวนการเรียนรู้ รูปแบบดังกล่าวแม้จะมีคุณค่าในด้านการสร้างความรู้พื้นฐาน แต่กลับไม่สอดคล้องกับลักษณะการเรียนรู้และวิถีชีวิตของผู้เรียนในยุคดิจิทัลที่คุ้นชินกับการสื่อสารที่รวดเร็ว การเรียนรู้ผ่านสื่อหลากหลาย และการมีปฏิสัมพันธ์แบบสองทาง (วิจารณ์ พานิช, 2561: 46-48) ผู้เรียนในยุคดิจิทัลเติบโตท่ามกลางเทคโนโลยีสารสนเทศ สื่อสังคมออนไลน์ และแหล่งข้อมูลที่เปิดกว้าง ทำให้มีรูปแบบการรับรู้และการเรียนรู้ที่เน้นการค้นหา ทดลอง แลกเปลี่ยน และสร้างความรู้ด้วยตนเอง³ อย่างไรก็ตาม การสอนสังคมศึกษาแบบดั้งเดิมยังคงมุ่งให้ผู้เรียนจดจำเนื้อหา มากกว่าการนำความรู้ไปเชื่อมโยงกับสถานการณ์ทางสังคมที่เกิดขึ้นจริงในชีวิตประจำวัน ซึ่งส่งผลให้กระบวนการเรียนรู้ขาดความหมายและไม่สามารถพัฒนาทักษะการคิดขั้นสูงได้อย่างเต็มศักยภาพ (วรารักษ์ สามโกเศศ, 2564: 71-73) ช่องว่างดังกล่าวส่งผลให้ผู้เรียนจำนวนไม่น้อยมองว่าสังคมศึกษาเป็นวิชาที่ห่างไกลจากชีวิตจริง ขาดแรงจูงใจในการเรียนรู้ ทั้งที่สาระสังคมศึกษามีบทบาทสำคัญในการช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจสังคมรอบตัว พัฒนาทักษะการคิดเชิงวิเคราะห์ และสร้างจิตสำนึกความเป็นพลเมืองในโลกยุคใหม่ ดังนั้น การลดช่องว่างระหว่างการจัดการเรียนการสอนแบบดั้งเดิมกับบริบทการเรียนรู้ในยุคดิจิทัล จึงเป็นความท้าทายสำคัญที่การศึกษาสังคมศึกษาจำเป็นต้องปรับกระบวนการทัศน์ วิธีการสอน และการออกแบบประสบการณ์การเรียนรู้ให้สอดคล้องกับชีวิตจริงของผู้เรียนมากยิ่งขึ้น (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2564: 88-90)

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษานวัตกรรมการจัดการเรียนการสอนสังคมศึกษาในยุคดิจิทัล โดยมุ่งเน้นการวิเคราะห์แนวคิด รูปแบบ และแนวทางการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในกระบวนการจัดการเรียนรู้ภายในชั้นเรียนสังคมศึกษา เพื่อให้สอดคล้องกับบริบทการเรียนรู้และวิถีชีวิตของผู้เรียนในสังคมร่วมสมัย การศึกษาดังกล่าวครอบคลุมการใช้เครื่องมือดิจิทัลเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้เชิงรุก การคิดวิเคราะห์ และการมีส่วนร่วมของผู้เรียนในประเด็นทางสังคม นอกจากนี้ บทความยังมุ่งสะท้อนบทบาทของครูในการออกแบบการเรียนการสอนที่บูรณาการเทคโนโลยีอย่างเหมาะสมและมีวิจรรณญาณ อันจะนำไปสู่การพัฒนาผู้เรียนให้มีทักษะ ความรู้ และคุณลักษณะของความเป็นพลเมืองที่มีศักยภาพ สามารถปรับตัวและดำรงชีวิตได้อย่างมีความหมายในสังคมดิจิทัลที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวของนวัตกรรมการจัดการเรียนการสอนสังคมศึกษาในยุคดิจิทัล

การจัดการเรียนการสอนสังคมศึกษาในยุคดิจิทัลจำเป็นต้องอาศัยแนวคิดและทฤษฎีทางการศึกษาที่สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมและเทคโนโลยี นวัตกรรมทางการเรียนรู้มิได้หมายถึงเพียงการนำเครื่องมือดิจิทัลมาใช้ในชั้นเรียนเท่านั้น หากแต่เป็นการปรับกระบวนการเรียนการสอนให้มุ่งเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ส่งเสริมการสร้างความรู้ด้วยตนเอง การคิดวิเคราะห์ และการมีส่วนร่วมอย่างมีความหมาย แนวคิด

และทฤษฎีที่เกี่ยวข้องจึงครอบคลุมทั้งทฤษฎีการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ ทฤษฎีการเรียนรู้เชิงสังคม ตลอดจนกรอบแนวคิดด้านการบูรณาการเทคโนโลยีทางการศึกษา ซึ่งล้วนเป็นฐานสำคัญในการออกแบบนวัตกรรม การจัดการเรียนการสอนสังคมศึกษาให้สอดคล้องกับบริบทของผู้เรียนในสังคมดิจิทัลร่วมสมัย โดยมีแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง ได้แก่

1. การเรียนรู้ในยุคดิจิทัล

การเรียนรู้ในยุคดิจิทัลเป็นผลสืบเนื่องจากความก้าวหน้าของเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร ซึ่งได้เปลี่ยนแปลงรูปแบบการเข้าถึงความรู้ วิธีการเรียนรู้ และบทบาทของผู้เรียนและผู้สอนอย่างมีนัยสำคัญ การจัดการเรียนรู้จึงมิได้จำกัดอยู่ในห้องเรียนแบบเดิม หากแต่ขยายสู่พื้นที่ออนไลน์และสภาพแวดล้อม การเรียนรู้ที่หลากหลาย ส่งผลให้การพัฒนาผู้เรียนต้องมุ่งเน้นทั้งด้านความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะที่สอดคล้องกับสังคมร่วมสมัย (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2564: 20-22) ประกอบด้วย

1) การเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง การเรียนรู้ในยุคดิจิทัลให้ความสำคัญกับผู้เรียนในฐานะผู้สร้างความรู้ด้วยตนเอง ผู้เรียนสามารถเลือกวิธีการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับความสนใจและศักยภาพของตน ผ่านการค้นคว้า ทดลอง และแลกเปลี่ยนเรียนรู้บนแพลตฟอร์มดิจิทัล ส่งผลให้การเรียนรู้มีความยืดหยุ่นและตอบสนองความแตกต่างระหว่างบุคคล

2) การเข้าถึงแหล่งเรียนรู้อย่างไร้ขอบเขต เทคโนโลยีดิจิทัลเปิดโอกาสให้ผู้เรียนเข้าถึงข้อมูลความรู้ และแหล่งเรียนรู้จากทั่วโลกได้อย่างรวดเร็ว ไม่จำกัดเวลาและสถานที่ แหล่งเรียนรู้ออนไลน์ สื่อมัลติมีเดีย และเครือข่ายสังคมการเรียนรู้ ล้วนมีบทบาทสำคัญในการเสริมสร้างประสบการณ์การเรียนรู้ที่หลากหลาย

3) การเรียนรู้เชิงรุกและการมีส่วนร่วม การเรียนรู้ในยุคดิจิทัลส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้เชิงรุก โดยเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการอภิปราย การทำงานกลุ่ม การแก้ปัญหา และการสร้างผลงานผ่านสื่อดิจิทัล ช่วยพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ การสื่อสาร และการทำงานร่วมกับผู้อื่น

4) การพัฒนาทักษะการคิดและวิจารณ์ญาณ ท่ามกลางข้อมูลข่าวสารจำนวนมาก ผู้เรียนจำเป็นต้องมีทักษะในการคัดกรอง วิเคราะห์ และประเมินความน่าเชื่อถือของข้อมูล การเรียนรู้ในยุคดิจิทัลจึงต้องมุ่งเสริมสร้างวิจารณ์ญาณ การคิดอย่างมีเหตุผล และการใช้เทคโนโลยีอย่างรับผิดชอบ

5) บทบาทของครูในฐานะผู้อำนวยความสะดวกการเรียนรู้ ครูในยุคดิจิทัลมีบทบาทเปลี่ยนจากผู้ถ่ายทอดความรู้ไปสู่ผู้ออกแบบประสบการณ์การเรียนรู้ คอยชี้แนะ สนับสนุน และสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน พร้อมทั้งบูรณาการเทคโนโลยีอย่างเหมาะสมและมีเป้าหมายทางการศึกษา

6) การเรียนรู้ตลอดชีวิตและการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลง การเรียนรู้ในยุคดิจิทัลได้สิ้นสุดลงเมื่อจบการศึกษาในระบบ หากแต่เป็นกระบวนการเรียนรู้ตลอดชีวิต ผู้เรียนต้องพัฒนาความสามารถในการเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้สามารถปรับตัวและดำรงชีวิตได้อย่างมีคุณภาพในสังคมที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว

2. ทฤษฎีการสร้างความรู้ และการเชื่อมโยงความรู้

ทฤษฎีการสร้างความรู้และการเชื่อมโยงความรู้เป็นฐานแนวคิดสำคัญของการจัดการเรียนรู้ในยุคดิจิทัล โดยมองว่าผู้เรียนมิได้เป็นเพียงผู้รับข้อมูลความรู้จากผู้สอน หากแต่เป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการสร้างความรู้ขึ้นจากประสบการณ์เดิม การมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับผู้อื่น แนวคิดดังกล่าวสอดคล้องกับบริบทการเรียนรู้ร่วมสมัยที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนเข้าถึงข้อมูลและแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย และส่งเสริมการเรียนรู้ที่มีความหมายและยั่งยืน (วิจารณ์ พานิช, 2561: 39-41) โดยสามารถอธิบายสาระสำคัญได้ดังนี้

1) การสร้างความรู้จากประสบการณ์ของผู้เรียน ทฤษฎีการสร้างความรู้ เชื่อว่าความรู้เกิดจากกระบวนการที่ผู้เรียนตีความและสร้างความหมายจากประสบการณ์ของตนเอง การเรียนรู้จึงมีลักษณะเป็นกระบวนการเชิงรุก ผู้เรียนต้องมีส่วนร่วมในการคิด วิเคราะห์ และสะท้อนความเข้าใจ ซึ่งช่วยให้ความรู้ที่ได้มีความหมายและคงทนมากยิ่งขึ้น

2) การเชื่อมโยงความรู้เดิมกับความรู้ใหม่ การเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพเกิดจากการเชื่อมโยงความรู้เดิมของผู้เรียนเข้ากับความรู้หรือประสบการณ์ใหม่ กระบวนการดังกล่าวช่วยให้ผู้เรียนสามารถทำความเข้าใจเนื้อหาอย่างลึกซึ้ง เห็นความสัมพันธ์ของแนวคิด และนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในบริบทที่หลากหลาย

3) การเรียนรู้ผ่านปฏิสัมพันธ์ทางสังคม การสร้างและเชื่อมโยงความรู้เกิดขึ้นได้ดีผ่านการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น ทั้งการอภิปราย การทำงานกลุ่ม และการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น แนวคิดนี้สอดคล้องกับทฤษฎีการเรียนรู้เชิงสังคม ซึ่งมองว่าการเรียนรู้เป็นกระบวนการทางสังคมที่ช่วยขยายมุมมองและพัฒนาความเข้าใจของผู้เรียน

4) การเชื่อมโยงความรู้ในสภาพแวดล้อมดิจิทัล เทคโนโลยีดิจิทัลเอื้อต่อการเชื่อมโยงความรู้ในรูปแบบเครือข่าย ผู้เรียนสามารถเข้าถึงแหล่งข้อมูลที่หลากหลาย เชื่อมโยงแนวคิดจากหลายศาสตร์ และสร้างองค์ความรู้ใหม่ผ่านแพลตฟอร์มออนไลน์ ทำให้การเรียนรู้มีลักษณะยืดหยุ่นและต่อเนื่อง

5) บทบาทของผู้สอนในการสนับสนุนการสร้างความรู้ ผู้สอนมีบทบาทสำคัญในการออกแบบกิจกรรมและสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่เอื้อต่อการสร้างและเชื่อมโยงความรู้ โดยทำหน้าที่เป็นผู้อำนวยความสะดวก ชี้แนะ และกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดการคิดวิเคราะห์และการเรียนรู้ที่มีความหมาย

3. แนวคิดเรื่องพลเมืองดิจิทัล และความฉลาดรู้ดิจิทัล

การเปลี่ยนแปลงของสังคมในยุคดิจิทัลทำให้บทบาทของพลเมืองมิได้จำกัดอยู่เพียงการมีส่วนร่วมในพื้นที่ทางกายภาพ หากแต่ขยายไปสู่พื้นที่ออนไลน์และสังคมเสมือน แนวคิดเรื่องพลเมืองดิจิทัลและความฉลาดรู้ดิจิทัลจึงเป็นฐานสำคัญของการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษาในศตวรรษที่ 21 เพื่อเตรียมผู้เรียนให้สามารถดำรงตนและมีส่วนร่วมในสังคมดิจิทัลอย่างมีความรับผิดชอบ มีจริยธรรม และมีวิสัยทัศน์ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2564: 45) ประกอบด้วย

1) ความหมายของพลเมืองดิจิทัล พลเมืองดิจิทัลหมายถึงบุคคลที่สามารถใช้เทคโนโลยีดิจิทัลและสื่อออนไลน์ได้อย่างเหมาะสม มีความรับผิดชอบต่อผลกระทบของตนในโลกดิจิทัล เคารพสิทธิของผู้อื่น และตระหนักถึงผลกระทบทางสังคม วัฒนธรรม และกฎหมายที่เกิดจากการใช้สื่อดิจิทัล

2) ความฉลาดรู้ดิจิทัล ความฉลาดรู้ดิจิทัลเป็นความสามารถในการเข้าถึง วิเคราะห์ ประเมิน และใช้ข้อมูลข่าวสารจากสื่อดิจิทัลอย่างมีวิจารณญาณ รวมถึงการใช้เทคโนโลยีเพื่อการเรียนรู้ การสื่อสาร และการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ โดยไม่ตกเป็นเหยื่อของข้อมูลเท็จหรือการชักจูงที่ไม่เหมาะสม

3) จริยธรรมและความรับผิดชอบในสังคมดิจิทัล พลเมืองดิจิทัลจำเป็นต้องมีจิตสำนึกด้านจริยธรรม เช่น การเคารพความเป็นส่วนตัว การใช้สื่ออย่างสุภาพ การไม่ละเมิดสิทธิหรือศักดิ์ศรีของผู้อื่น และการตระหนักถึงผลกระทบของการกระทำบนโลกออนไลน์ ซึ่งเป็นพื้นฐานของการอยู่ร่วมกันอย่างสันติในสังคมดิจิทัล

4) การมีส่วนร่วมทางสังคมและประชาธิปไตยดิจิทัล สื่อดิจิทัลเปิดโอกาสให้พลเมืองสามารถแสดงความคิดเห็น มีส่วนร่วมทางสังคม และติดตามประเด็นสาธารณะได้อย่างกว้างขวาง การเรียนรู้ด้านพลเมืองดิจิทัลจึงควรส่งเสริมการใช้สื่อเพื่อการมีส่วนร่วมอย่างสร้างสรรค์ เคารพความแตกต่าง และยึดหลักเหตุผลในกระบวนการประชาธิปไตย

5) บทบาทของสังคมศึกษาในการพัฒนาพลเมืองดิจิทัล สาระสังคมศึกษามีบทบาทสำคัญในการบูรณาการความรู้ ทักษะ และคุณค่าทางสังคม เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เป็นพลเมืองดิจิทัลที่มีคุณภาพ ผ่านการจัดการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงสถานการณ์จริง การใช้สื่อดิจิทัลอย่างมีเป้าหมาย และการปลูกฝังจิตสำนึกความรับผิดชอบต่อสังคมร่วมสมัย

4. การบูรณาการเทคโนโลยีทางการศึกษา

การบูรณาการเทคโนโลยีทางการศึกษาเป็นองค์ประกอบสำคัญของการจัดการเรียนรู้ในยุคดิจิทัล โดยมีได้หมายถึงเพียงการนำอุปกรณ์หรือสื่อดิจิทัลมาใช้ในชั้นเรียน หากแต่เป็นกระบวนการออกแบบการเรียนการสอนที่ผสานเทคโนโลยีเข้ากับเนื้อหาและวิธีการเรียนรู้ที่เหมาะสม เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ที่มีความหมายและตอบสนองต่อบริบทของผู้เรียนในสังคมร่วมสมัย (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2565: 59-61) ประกอบด้วย

1) ความหมายและหลักการของการบูรณาการเทคโนโลยีทางการศึกษา การบูรณาการเทคโนโลยีทางการศึกษาหมายถึงการนำเทคโนโลยีมาใช้เป็นเครื่องมือสนับสนุนกระบวนการเรียนรู้โดยยึดเป้าหมายทางการศึกษาเป็นสำคัญ เทคโนโลยีจึงทำหน้าที่เสริมสร้างประสบการณ์การเรียนรู้ มิใช่ทดแทนบทบาทของครูหรือเนื้อหาสาระ

2) การออกแบบการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับเทคโนโลยี การบูรณาการเทคโนโลยีอย่างมีประสิทธิภาพจำเป็นต้องอาศัยการออกแบบการเรียนการสอนที่เชื่อมโยงเนื้อหา วิธีการเรียนรู้ และเครื่องมือดิจิทัลเข้าด้วยกัน ครูควรเลือกใช้เทคโนโลยีให้เหมาะสมกับวัตถุประสงค์การเรียนรู้และลักษณะของผู้เรียน

3) บทบาทของเทคโนโลยีในการส่งเสริมการเรียนรู้เชิงรุก เทคโนโลยีทางการศึกษาช่วยสนับสนุนการเรียนรู้เชิงรุก โดยเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการค้นคว้า วิเคราะห์ อภิปราย และสร้างผลงานผ่านสื่อดิจิทัล ส่งผลให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ที่ลึกซึ้งและมีความหมายมากยิ่งขึ้น

4) การบูรณาการเทคโนโลยีกับสาระสังคมศึกษา ในสาระสังคมศึกษา เทคโนโลยีสามารถใช้เป็นเครื่องมือในการจำลองสถานการณ์ทางสังคม การวิเคราะห์เหตุการณ์ร่วมสมัย การเรียนรู้จากแหล่งข้อมูลประวัติศาสตร์ออนไลน์ และการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในประเด็นสาธารณะ ช่วยเชื่อมโยงเนื้อหาเกี่ยวกับชีวิตจริงของผู้เรียน

5) ข้อควรคำนึงในการใช้เทคโนโลยีทางการศึกษา การบูรณาการเทคโนโลยีควรคำนึงถึงความเหมาะสม ความเสมอภาค และผลกระทบด้านจริยธรรม ผู้สอนจำเป็นต้องส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีอย่างมีวิจารณญาณ ปลอดภัย และรับผิดชอบ เพื่อให้การเรียนรู้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อผู้เรียนและสังคม

สรุปได้ว่า แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับนวัตกรรมการจัดการเรียนการสอนสังคมศึกษาในยุคดิจิทัลสะท้อนการเปลี่ยนแปลงของการเรียนรู้จากรูปแบบดั้งเดิมสู่การเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง โดยอาศัยทฤษฎีการเรียนรู้ในยุคดิจิทัลที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนเข้าถึงแหล่งความรู้ที่หลากหลายและเรียนรู้อย่างมีส่วนร่วม ควบคู่กับทฤษฎีการสร้างและเชื่อมโยงความรู้ที่เน้นการเรียนรู้จากประสบการณ์และปฏิสัมพันธ์ทางสังคม นอกจากนี้ แนวคิดเรื่องพลเมืองดิจิทัลและความฉลาดรู้ดิจิทัลมีบทบาทสำคัญในการปลูกฝังจริยธรรม ความรับผิดชอบ และวิจารณญาณในการใช้สื่อ ขณะเดียวกัน การบูรณาการเทคโนโลยีทางการศึกษาทำหน้าที่เป็นกลไกสำคัญในการออกแบบการเรียนรู้เชิงรุกและเชื่อมโยงเนื้อหาสังคมศึกษากับชีวิตจริงของผู้เรียนในสังคมดิจิทัลร่วมสมัย

รูปแบบและตัวอย่างนวัตกรรมการสอนสังคมศึกษาในยุคดิจิทัล

การจัดการเรียนการสอนสังคมศึกษาในยุคดิจิทัลจำเป็นต้องปรับรูปแบบจากการถ่ายทอดความรู้ไปสู่การสร้างประสบการณ์การเรียนรู้ที่ผู้เรียนมีส่วนร่วมอย่างกระตือรือร้น นวัตกรรมการสอนจึงมีบทบาทสำคัญในการเชื่อมโยงเนื้อหาสังคมศึกษากับบริบทจริงของสังคมร่วมสมัย ผ่านการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลอย่างมีประสิทธิภาพและสร้างสรรค์ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2564: 72-74) ดังนี้

1. การเรียนรู้เชิงสืบสอบด้วยข้อมูลดิจิทัล

การเรียนรู้เชิงสืบสอบ ที่ใช้ข้อมูลดิจิทัลช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนพัฒนาทักษะการตั้งคำถาม การค้นคว้า และการคิดวิเคราะห์ โดยผู้สอนสามารถนำแหล่งข้อมูลปฐมภูมิออนไลน์ เช่น เอกสารประวัติศาสตร์ดิจิทัล แผนที่เชิงโต้ตอบ หรือฐานข้อมูลสถิติ มาใช้เป็นสื่อการเรียนรู้ นอกจากนี้ กิจกรรมการตรวจสอบแหล่งที่มา ความน่าเชื่อถือของข้อมูล และการวิเคราะห์ข่าวสารในสื่อออนไลน์ ยังช่วยเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อและข้อมูลข่าวสาร ซึ่งเป็นสมรรถนะสำคัญของผู้เรียนในสังคมดิจิทัล

2. การเรียนรู้ผ่านเกมและสถานการณ์จำลอง

การใช้เกมและสถานการณ์จำลองเป็นนวัตกรรมที่ช่วยเพิ่มแรงจูงใจและความมีส่วนร่วมของผู้เรียน เกมเชิงวิชาการสามารถนำมาใช้เพื่อสร้างความเข้าใจแนวคิดทางประวัติศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ หรือภูมิศาสตร์ ในรูปแบบที่เข้าใจง่ายและใกล้เคียงประสบการณ์จริง ขณะเดียวกัน การจัดกิจกรรมสถานการณ์จำลองและ

บทบาทสมมติ เช่น การจำลองการตัดสินใจทางการเมืองหรือการแก้ปัญหาทางสังคม ช่วยให้ผู้เรียนฝึกการคิดเชิงเหตุผล การพิจารณาผลกระทบ และการตัดสินใจอย่างมีความรับผิดชอบ

3. การเรียนรู้แบบร่วมมือผ่านแพลตฟอร์มออนไลน์

การเรียนรู้แบบร่วมมือผ่านแพลตฟอร์มออนไลน์เปิดโอกาสให้ผู้เรียนทำงานร่วมกันอย่างเป็นระบบ โดยใช้เครื่องมือดิจิทัลในการสร้างชิ้นงาน แลกเปลี่ยนความคิดเห็น และแก้ปัญหาร่วมกัน นอกจากนี้ การเชื่อมโยงผู้เรียนจากต่างพื้นที่หรือต่างวัฒนธรรมผ่านชุมชนออนไลน์ ยังช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรม การเคารพความแตกต่าง และการพัฒนาทักษะการสื่อสารในสังคมพหุวัฒนธรรม

4. การสร้างและการเล่าเรื่องดิจิทัล

การสร้างและการเล่าเรื่องดิจิทัล (Digital Storytelling) เป็นนวัตกรรมที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนถ่ายทอดความรู้และมุมมองของตนเองผ่านสื่อดิจิทัล เช่น การผลิตพอดแคสต์สารคดีสั้น อินโฟกราฟิก หรือวิดีโอสั้นๆ เกี่ยวกับประเด็นทางสังคม การเรียนรู้ในรูปแบบนี้ช่วยพัฒนาทักษะการสื่อสาร การคิดสร้างสรรค์ และการสะท้อนความคิดเชิงวิพากษ์ พร้อมทั้งส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางสังคมอย่างสร้างสรรค์

5. การประเมินผลแบบดิจิทัล

การประเมินผลแบบดิจิทัลเป็นแนวทางที่สอดคล้องกับการจัดการเรียนรู้เชิงสมรรถนะ โดยใช้เครื่องมือดิจิทัลในการติดตามพัฒนาการของผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง เช่น แฟ้มผลงานดิจิทัล การประเมินผ่านโครงการ และการนำเสนอผลงานด้วยสื่อดิจิทัล การประเมินในลักษณะนี้ช่วยสะท้อนความสามารถที่แท้จริงของผู้เรียน และส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาอย่างยั่งยืน

สรุปได้ว่า การจัดการเรียนการสอนสังคมศึกษาในยุคดิจิทัลจำเป็นต้องปรับจากการถ่ายทอดความรู้ไปสู่การสร้างประสบการณ์การเรียนรู้ที่ผู้เรียนมีส่วนร่วมอย่างกระตือรือร้น นวัตกรรมการสอนจึงทำหน้าที่เชื่อมโยงสาระสังคมศึกษากับบริบทจริงของสังคมร่วมสมัยผ่านเทคโนโลยีดิจิทัลอย่างมีประสิทธิภาพ รูปแบบการเรียนรู้ที่สำคัญ ได้แก่ การเรียนรู้เชิงสืบสอบด้วยข้อมูลดิจิทัล การใช้เกมและสถานการณ์จำลอง การเรียนรู้แบบร่วมมือผ่านแพลตฟอร์มออนไลน์ การสร้างและการเล่าเรื่องดิจิทัล ตลอดจนการประเมินผลแบบดิจิทัล แนวทางเหล่านี้ช่วยส่งเสริมทักษะการคิดวิเคราะห์ การสื่อสาร การทำงานร่วมกัน ความคิดสร้างสรรค์ และการรู้เท่าทันสื่อและข้อมูลข่าวสาร อันเป็นสมรรถนะสำคัญของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 และนำไปสู่การพัฒนาผู้เรียนให้เป็นพลเมืองที่มีศักยภาพและความรับผิดชอบต่อสังคมอย่างยั่งยืน

นวัตกรรมจัดการเรียนการสอนสังคมศึกษาในยุคดิจิทัล: การปรับตัวเพื่อสร้างพลเมืองที่มีศักยภาพ

การเปลี่ยนแปลงของสังคมโลกในศตวรรษที่ 21 โดยเฉพาะความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีดิจิทัล ได้ส่งผลกระทบอย่างลึกซึ้งต่อวิถีชีวิต การสื่อสาร เศรษฐกิจ การเมือง และวัฒนธรรมของมนุษย์ ระบบการศึกษาจึงไม่อาจดำรงอยู่ในรูปแบบเดิม หากจำเป็นต้องปรับตัวให้สอดคล้องกับบริบทของสังคมร่วมสมัย โดยเฉพาะการจัดการเรียนการสอนสังคมศึกษา ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาผู้เรียนให้มีความเข้าใจสังคม มีจิตสำนึกความเป็นพลเมือง และสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมที่มีความหลากหลายได้อย่างสันติ ในอดีตการจัดการเรียนการสอนสังคมศึกษามักเน้นการถ่ายทอดเนื้อหาความรู้ตามหลักสูตร ผู้เรียนมีบทบาทเป็นผู้รับ

ข้อมูล ขณะที่ผู้สอนเป็นศูนย์กลางของกระบวนการเรียนรู้ รูปแบบดังกล่าวอาจไม่เพียงพอต่อการพัฒนาสมรรถนะของผู้เรียนในยุคดิจิทัล ซึ่งต้องเผชิญกับข้อมูลข่าวสารจำนวนมาก ความเปลี่ยนแปลงทางสังคมอย่างรวดเร็ว และความซับซ้อนของปัญหาร่วมสมัย ดังนั้น แนวคิดเรื่อง “นวัตกรรมการจัดการเรียนการสอน” จึงเข้ามามีบทบาทสำคัญในการปรับเปลี่ยนกระบวนการทัศน์การเรียนรู้ให้ตอบสนองต่อความท้าทายดังกล่าว

นวัตกรรมการจัดการเรียนการสอนสังคมศึกษาในยุคดิจิทัล มิได้หมายถึงเพียงการนำเทคโนโลยีมาใช้เป็นสื่อประกอบการสอนเท่านั้น หากแต่เป็นการออกแบบกระบวนการเรียนรู้ใหม่ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ส่งเสริมการสร้างความรู้ด้วยตนเอง การคิดวิเคราะห์อย่างมีวิจารณญาณ และการเชื่อมโยงความรู้กับบริบทชีวิตจริง เทคโนโลยีดิจิทัลจึงทำหน้าที่เป็นเครื่องมือสนับสนุนการเรียนรู้ มากกว่าการเป็นจุดมุ่งหมายของการเรียนการสอน รูปแบบนวัตกรรมที่สำคัญ ได้แก่ การเรียนรู้เชิงสืบสอบโดยใช้ข้อมูลดิจิทัล ซึ่งเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ตั้งคำถาม ค้นคว้าข้อมูลจากแหล่งสารสนเทศที่หลากหลาย วิเคราะห์ความน่าเชื่อถือของข้อมูล และสังเคราะห์ความรู้ด้วยตนเอง กระบวนการดังกล่าวช่วยพัฒนาทักษะการคิดเชิงวิพากษ์และการรู้เท่าทันสื่อ ซึ่งเป็นสมรรถนะสำคัญของพลเมืองในสังคมดิจิทัล นอกจากนี้ การเรียนรู้ผ่านเกมและสถานการณ์จำลองยังเป็นนวัตกรรมที่ช่วยเชื่อมโยงเนื้อหาสังคมศึกษากับประสบการณ์เสมือนจริง ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ประวัติศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ หรือการเมือง ผ่านการตัดสินใจและการแก้ปัญหาในบริบทจำลอง ซึ่งช่วยเสริมสร้างความเข้าใจเชิงลึก และฝึกการคิดอย่างเป็นระบบควบคู่กับความรับผิดชอบต่อผลกระทบของการตัดสินใจ

การเรียนรู้แบบร่วมมือผ่านแพลตฟอร์มออนไลน์เป็นอีกแนวทางหนึ่งที่สอดคล้องกับสังคมเครือข่าย ผู้เรียนสามารถทำงานเป็นทีม แลกเปลี่ยนความคิดเห็น และสร้างองค์ความรู้ร่วมกัน แม้จะอยู่ต่างพื้นที่หรือต่างวัฒนธรรม แนวทางนี้ช่วยส่งเสริมทักษะการสื่อสาร การทำงานร่วมกับผู้อื่น และการเคารพความแตกต่าง ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญของการอยู่ร่วมกันในสังคมประชาธิปไตย ขณะเดียวกัน การสร้างและการเล่าเรื่องดิจิทัลเปิดโอกาสให้ผู้เรียนถ่ายทอดความคิด ความรู้สึก และมุมมองต่อประเด็นทางสังคมผ่านสื่อดิจิทัลอย่างสร้างสรรค์ กระบวนการดังกล่าวช่วยพัฒนาทักษะการสื่อสาร ความคิดสร้างสรรค์ และการสะท้อนคิดเชิงจริยธรรม พร้อมทั้งส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางสังคมในเชิงบวก การประเมินผลการเรียนรู้ในยุคดิจิทัลก็จำเป็นต้องปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกับแนวคิดการเรียนรู้เชิงสมรรถนะ โดยเน้นการประเมินผลแบบดิจิทัล เช่น แฟ้มสะสมผลงานดิจิทัล การประเมินผ่านโครงการ และการนำเสนอผลงาน ซึ่งสามารถสะท้อนพัฒนาการและศักยภาพของผู้เรียนได้อย่างรอบด้าน มากกว่าการวัดผลด้วยการสอบแบบเดิมเพียงอย่างเดียว

โดยสรุป นวัตกรรมการจัดการเรียนการสอนสังคมศึกษาในยุคดิจิทัลเป็นกระบวนการปรับตัวเชิงระบบ ที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ ความคิด ความรับผิดชอบ และจิตสำนึกความเป็นพลเมืองที่สอดคล้องกับสังคมร่วมสมัย การบูรณาการเทคโนโลยีดิจิทัลอย่างเหมาะสมและมีเป้าหมาย จึงเป็นเครื่องมือสำคัญในการเสริมสร้างผู้เรียนให้เป็น “พลเมืองที่มีศักยภาพ” สามารถคิด วิเคราะห์ ตัดสินใจ และมีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคมอย่างสร้างสรรค์และยั่งยืน

บทสรุป

นวัตกรรมดิจิทัลในการจัดการเรียนการสอนสังคมศึกษาไม่ควรถูกมองว่าเป็นเป้าหมายในตัวของมันเอง หากแต่เป็นเครื่องมือเชิงยุทธศาสตร์ที่ช่วยยกระดับกระบวนการเรียนรู้ให้มีความหมายและสอดคล้องกับประสบการณ์ชีวิตจริงของผู้เรียนในสังคมร่วมสมัย การบูรณาการเทคโนโลยีดิจิทัลอย่างมีเป้าหมายและมีวิจรณ์ญาณช่วยเปิดพื้นที่การเรียนรู้ที่ผู้เรียนสามารถมีส่วนร่วมอย่างกระตือรือร้น พัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ การรู้เท่าทันข้อมูลข่าวสาร และการพิจารณาประเด็นทางสังคมอย่างรอบด้าน กระบวนการดังกล่าวมีส่วนสำคัญในการหล่อหลอมวิญญานความเป็นพลเมืองที่มีความรู้ ความรับผิดชอบ และจิตสำนึกต่อสังคมประชาธิปไตยที่มีความซับซ้อนและเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว อย่างไรก็ตาม การขับเคลื่อนนวัตกรรมการเรียนการสอนให้เกิดผลอย่างเป็นรูปธรรมและยั่งยืน จำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วน ทั้งระดับนโยบาย สถานศึกษา และชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ โดยมีครูในฐานะผู้ออกแบบและอำนวยความสะดวกการเรียนรู้เป็นกลไกหลักในการเชื่อมโยงเทคโนโลยี นโยบาย และบริบทการเรียนรู้เข้าด้วยกัน เพื่อสร้างคุณค่าแก่ผู้เรียนและสังคมโดยรวมในระยะยาว

องค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากบทความ

องค์ความรู้ใหม่จากการศึกษาครั้งนี้สะท้อนให้เห็นว่า การจัดการเรียนรู้ในยุคดิจิทัลควรออกแบบให้สอดคล้องกับทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 โดยบูรณาการเทคโนโลยีและนวัตกรรมการเรียนรู้ เช่น การสำรวจข้อมูลดิจิทัล การใช้เกมและสถานการณ์จำลอง การเล่าเรื่องดิจิทัล การทำงานร่วมกันผ่านแพลตฟอร์มออนไลน์ และการประเมินผลด้วยสื่อดิจิทัล เพื่อส่งเสริมการคิดวิเคราะห์ ความคิดสร้างสรรค์ การทำงานร่วมกัน และความรู้เท่าทันดิจิทัลของผู้เรียนอย่างรอบด้าน

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ใหม่

(ที่มา: พระสมพงษ์ ญานฐิโก (เผ่าเจ้า) และคณะ, 2569)

องค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากบทความนี้ชี้ให้เห็นว่า การจัดการเรียนการสอนสังคมศึกษาในยุคดิจิทัลจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนจากรูปแบบเดิมไปสู่การเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยบูรณาการเทคโนโลยีดิจิทัลอย่างมีความหมายและสอดคล้องกับบริบทสังคมร่วมสมัย บทความสะท้อนให้เห็นว่า นวัตกรรมการเรียนรู้ เช่น การเรียนรู้เชิงสืบสอบด้วยข้อมูลดิจิทัล การใช้เกมและสถานการณ์จำลอง การเรียนรู้ผ่านโครงการ การทำงานร่วมกันบนแพลตฟอร์มออนไลน์ และการประเมินผลแบบดิจิทัล มีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้เรียน และช่วยพัฒนาทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 อาทิ การคิดวิเคราะห์ การสื่อสาร และการแก้ปัญหาเชิงซับซ้อน เทคโนโลยีมิใช่เพียงเครื่องมือ แต่เป็นกลไกที่ช่วยเชื่อมโยงองค์ความรู้กับชีวิตจริง เสริมสร้างความเป็นพลเมืองดิจิทัลที่มีวิจรรย์ญาณและความรับผิดชอบ อย่างไรก็ตาม ความสำเร็จของการจัดการเรียนรู้ในยุคดิจิทัลขึ้นอยู่กับสมรรถนะของครู การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่เหมาะสม และการเลือกใช้เทคโนโลยีอย่างรอบคอบ เพื่อให้เกิดการเรียนรู้อย่างลึกซึ้ง ยั่งยืน และตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคมในอนาคต

เอกสารอ้างอิง

- ไพฑูรย์ สินลารัตน์. (2560). *การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะการคิดและการเรียนรู้*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วรากรณ์ สามโกเศศ (2564). *การคิดอย่างมีวิจรรย์ญาณกับการศึกษาไทย*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ซีเอ็ดยูเคชั่น.
- วิจารณ์ พานิช. (2561). *การเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิสยามกัมมาจล.
- วิจารณ์ พานิช. (2563). *ครูเพื่อศิษย์สร้างการเรียนรู้ในยุคดิจิทัล*. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิสยามกัมมาจล.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2563). *แนวทางการจัดการเรียนรู้ในยุคดิจิทัลสำหรับสถานศึกษา*. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงศึกษาธิการ.
- วิจารณ์ พานิช. (2564). *แนวทางการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะ*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- วิจารณ์ พานิช. (2564). *แนวทางการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะ*. กรุงเทพมหานคร: ชุมชนสหกรณ์การเกษตรฯ.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2562). *ทิศทางการจัดการศึกษาไทยในศตวรรษที่ 21*. กรุงเทพมหานคร: พรักหวานกราฟฟิค.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2564). *การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาผู้เรียนในศตวรรษที่ 21*. กรุงเทพมหานคร: พรักหวานกราฟฟิค.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2564). *การพัฒนาผู้เรียนสู่การเป็นพลเมืองคุณภาพในศตวรรษที่ 21*. กรุงเทพมหานคร: พรักหวานกราฟฟิค.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2565). *แนวโน้มการจัดการศึกษาไทยในยุคดิจิทัล*. กรุงเทพมหานคร: พรักหวานกราฟฟิค.

สุรศักดิ์ ปาเฮ. (2562). *การศึกษาเพื่อสร้างพลเมืองในสังคมประชาธิปไตย*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.